

Recension: Främling i sin stad – en studie om Säffle

Säffle stadshus.

Foto: Mattias Ivermark/Wikimedia Commons

När jag läser Åke Sandbergs *Främling i sin stad* kommer jag osökt att tänka på när jag åhörde det klassiska revynslaget när Tage Danielsson frågade Hasse Alfredsson om vart han skulle åka på semester. Och Hasses svarade: "Till Säffle. Kan man få en kopp kaffe?" Den repliken satte Åke Sandbergs barndomsstad Säffle på kartan för många svenskar.

Robert Björkenwall

Arbetarbladet

Låt det bli sagt med en gång. Jag gillar *Främling i sin stad. Stängda fabriker och butiker – missnöje och framtidstro*. Sandberg är professor emeritus i sociologi vid Stockholms universitet och samhällsforskare som för några år sedan prisades för boken *Arbete och välfärd*.

Hans nya bok som är en brett anlagd studie av ett brukssamhälle i förändring med stängda fabriker och butiker och stort flyktingmottagande. Den handlar om hur Säffle omvandlats och förändrats – politiskt, industriellt och kulturellt. En stad där Åke är uppvuxen och där han nu gör djupa nedslag i stadens historia. Det som hänt i Säffle ger oss också en lite vidare förståelse för hur det står till med Sverige bortom Stureplan i Stockholm. Det som ibland också kallas för det glömda Sverige.

Här som på många andra mindre orter i landet är Sverigedemokraterna, SD, framgångsrika. Det har – utöver utforskandet av sina barndoms tassemarker – intresserat Sandberg att vilja gräva i för att bättre se hur saker och ting hängde ihop och varför det blivit så. Och av denna intressespaning parad med en sociologisk forskarådra har det blivit en både läsvärd och kunskapsrik bok. Kanske något fyrkantigt genomförd men som samtidigt också är dess styrka. En slags utvidgad rapport från en svensk stad i utkants-Sverige. Den får mig också att tänka på **JD Vance** *Hillbilly Elegy* om den vita arbetarklassen i rostbältets USA.

Åkes Säffle-bok är en bred och grundlig genomgång av hur författarens stad har förändrats under åren, inte minst hur människors värderingar förskjutits. Framställningen är pedagogisk, medryckande och ger kanske några även inspiration själva gå hem och göra motsvarande djupdykningar i sin hembygd. God metodhjälp för just detta finns i Åke Sandbergs Säfflebok. En bok som för mig även för tankarna till **Sven Lindqvists** klassiker *Gräv där du står* (flitigt använd i studiecirkel). Åke läser protokoll och tidningsklipp, gör intervjuer med makthavare och andra som på olika sätt kan bidra till helheten.

Vissa liberala ideologer letar ofta efter rasismens rötter i tv-soffor i slitna bruksorter. I tillströmningen av flyktingar som sägs ha väckt en främlingsfientlighet bland vissa i arbetarklassen. Men Åke Sandberg lyfter fram andra förklaringar till SD:s 25-procentiga väljarandel i kommunen i sin fylliga studie av Säffle.

Åke Sandberg avvisar uttryckligen fokus på invandringen som orsak till problem i Sverige. Mera grundläggande viktigt är i stället utvecklingen medan årtionden av globalisering och industriell omvandling som de grundläggande orsakerna till nedgång och växande klyftor. Men det är ju en svårare pedagogisk uppgift, ty här är lösningen allt annat än enkel.

Sandbergs Säffle med omland var på 1950- och 60-talen ännu en blomstrande industristad, liksom många andra bruksorter i Sverige. Navet i Säffle var Billeruds-koncernens massa- och pappersindustri med som mest nästan tusen anställda. I Säffle fanns också huvudkontor och ett ledande forskningsinstitut med cirka 150 högutbildade. En civilingenjörstät mindre stad med andra ord. Och sjukhuset här hade också många kvalificerade anställda. Socialdemokratins ställning var stark och arbetarrörelsen präglade hela staden. Det där känner jag igen som uppvuxen i en annan

stark bruksort, LKAB:s järnmalmstad Kiruna i norr. Men i Kiruna – med framtidssatsande LKAB – finns ännu den prägeln kvar – om också lite naggad i kanten.

Men Säffle med dess stolta arbetare fick sin ryggrad knäckt. Bara 100 anställda av de en gång 1 000 Billerud-jobben finns kvar. Även möbelfabrikerna i Säffle är borta. Sista spiken i kistan blev flytten av Volvos bussfabrik (400 jobb) år 2015 till Polen. Och akutsjukhuset är också borta och i centrum gapar många tomma butikslokaler. Och med allt det här – ökad arbetslöshet, ingen framtidstro, missnöje etc – så kom raset också i väljarstödet för Socialdemokraterna i Säffle. I gengäld fick SD allt fler röster.

Dessutom är Arbetsförmedlingen nu sönderbantad och marknadsutsatt när den skulle behövas som bäst. Särskilt som kommunen även har behov att få ut de migranter som kom 2015 och senare i jobb och egen försörjning. Så centrala beslutet om att dra ned på arbetsförmedlingen ogillades också av det styrande Center-kommunalsrådet i Säffle. Påfrestningarna är stora nog ändå. Och många missnöjda blir då fångade av SD:s enkla lösningar med kommunens flyktingmottagande, när orsaken är Säffles halvsekellånga ekonomiska nedgång, hög arbetslöshet och stukad framtidstro. Så Sverigedemokraterna har vuxit och fick i Säffle en fjärdedel av rösterna vid riksdagsvalet 2018, mest i ytterområden.

Men riktigt hela bilden är det ändå inte. Sandberg lyfter fram att i Säffle idag finns även ett nyföretagande inom reglerteknik och mekanisk industri. Där finns framtidstro. Och det projekteras nu för en landbaserad laxfabrik som sägs komma att ge uppåt hundra nya jobb. Det är också billigt att bo i Säffle och man har den längsta stranden vid Vätern, så staden kan erbjuda attraktivt, strandnära boende.

En annan sak är sedan att nyföretagandet med många mindre företag ju inte alls har kunnat kompensera för storföretagens nedgång eller försvinnande i Säffle. Och hur är det med det som sades i en Hasse & Tage-revy om en kopp kaffe och att resa till Säffle!? Visst, gamla Holgers konditori lever och frodas och har nya ägare. Just där var förresten Åke Sandbergs pappa med om att bilda Målarförbundets avdelning 111 och blev senare även dess ordförande. Det var för 90 år sedan. Läs gärna professor Åke Sandbergs fylliga rapport om Säffle och dess utveckling i utkants-Sverige!

Robert Björkenwall, *frilansjournalist, utredare med erfarenhet från bl a riksdag och regeringskansli och tre fackförbund*

Recension: Åke Sandberg, Främling i sin stad. Stängda fabriker och butiker – missnöje och framtidstro (2021); BoD.se Books on Demand; 318 s.

Åke Sandberg

Åke Sandberg

Främling i sin stad

Stängda fabriker och butiker – missnöje
och framtidstro

Främling i sin stad